

4. Гиндилис Л.М. SETI: Поиск Внеземного Разума. – М.: Изд-во физико-математической литературы, 2004. – 648 с.
5. Ефремов Ю.Н. Молчание Вселенной как вызов научному знанию // Земля и Вселенная. – 2003. – № 1. – С. 28-37.
6. Картер Б. Совпадения больших чисел и антропологический принцип в космологии / Космология. Теория и наблюдения. – М.: Мир, 1978. – С. 369-380.
7. Климишин И.А. Астрономия. – Львів: Світ, 1993. – 384 с.
8. Крячко І.П. Астрономічна культура – складова загальної культури сучасної людини // Фізика та астрономія в школі. – 2008. – № 5-6. – С. 36-39.
9. Кузьменков С.Г. Историчні, методологічні та світоглядні аспекти вивчення законів Кеплера в університетському курсі астрономії // Збірник наукових праць БДПУ (Педагогічні науки). – № 3. – Бердянськ: БДПУ, 2009. – С. 181-190.
10. Кузьменков С.Г. Методологічні засади проектування освітнього середовища з астрономії у вищих педагогічних навчальних закладах // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. 50.– Частина 2. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. – С.163-168.
11. Левитан Е.П. Дидактика астрономии. – М.: Едиториал УРСС, 2004.– 296с.
12. Оспенникова Е.В. Взаимосвязь системы видов учебного познания, методов обучения и организационных форм построения учебного процесса // Наука и шк. – 2001. – № 4. – С. 20-26.
13. Пуанкаре А. О науке. – М.: Наука, 1990. – 736 с.
14. Філософський словник / За редакцією В.І. Шинкарука. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
15. Шкловский И.С. Размышления об астрономии, ее взаимосвязи с физикой и технологией и влияния на современную культуру // Вопр. философии. – 1969. – № 5. – С. 52-62.

Кузьменков С.Г.

**ОСОБЕННОСТИ АСТРОНОМИЧЕСКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ,
ПРЕДНАЗНАЧЕННОЙ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ АСТРОНОМИИ**

Определено 15 особенностей астрономии как учебной дисциплины в высших педагогических учебных заведениях и обоснован их концептуальный характер. Утверждается, что учет этих особенностей делает подготовку учителя астрономии современной, фундаментальной и намного более эффективной.

Ключевые слова: подготовка учителя астрономии, образовательная среда, особенности астрономии, эффективность обучения.

Kuzmenkov S.G.

**THE PECULIARITIES OF ASTRONOMICAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT MEANT FOR THE
ASTRONOMY TEACHER'S TRAINING**

In the article we pointed out 15 specific peculiarities of astronomy as a subject at higher educational institution and grounded their conceptual character. We state, that account of these characteristic features made astronomy teacher's training more fundamental, modern and effective.

Key words: astronomy teacher's training, educational environment, peculiarities of astronomy, teaching efficiency.

УДК 378.4

Лазарєва В.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ДОСВІДУ МОРАЛЬНО-
ЕСТЕТИЧНИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розглядаються форми колективної діяльності на заняттях з англійської мови як засіб формування досвіду морально-естетичних відносин студентів, необхідних для їх самореалізації у майбутньому професійному та індивідуально-культурному середовищі.

Ключові слова: колективна діяльність, досвід морально-естетичних відносин, співпраця, самореалізація.

Навчання англійської мови у вищих навчальних закладах, зважаючи на демократичні зміни у системі вищої освіти (створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти), не може бути самоціллю сьогодні [5: 91]. Цей процес має сприяти посиленню конкурентоздатності майбутніх працівників, озброїти їх основами продуктивного мислення, професійно спрямованими знаннями на рівні компетентного володіння, психологічно підготувати до здійснення ефективної комунікативної взаємодії у майбутньому професійному середовищі [11: 26].

Упродовж багатьох десятиріч викладачі як в Україні, так і за кордоном робили спроби налагодити навчально-естетичну, духовну співпрацю студентів на заняттях з іноземної мови. Для того, щоб запровадити у вузівську практику взаємодопомогу і взаємоперевірку, організувати ефективну роботу студентів, необхідно вміти проводити не лише індивідуальну, парну, групову, а й колективну роботу. Перевагою цієї форми взаємодії на занятті є не лише суто навчальний фактор (взаємоконтроль), а й морально-естетичний (обмін ціннісними поглядами, культурними, світоглядними орієнтаціями). Адже колективним можна назвати лише таке навчання, при якому колектив є як об'єктом, так і суб'єктом навчання (він є одиницею, яка навчає кожного свого члена) [4: 81].

Проте для того, щоб відбувалося колективне навчання, необхідно, аби кожен студент почергово виступав то у ролі “учня”, то в якості “вчителя”. При цьому важливим компонентом є рівень попередньо набутого особистістю студента досвіду морально-естетичного досвіду (спілкування, оцінки дійсності та кожної окремої особистості як рівноправного партнера під час співпраці).

Колективна навчальна діяльність у студентській групі може створити оптимальні умови для оволодіння студентами іноземним мовленням і формуванням у них на його основі певних навичок етикету спілкування, культурної “чутливості” при зануренні в іншомовну атмосферу.

Сучасні дослідження у галузі професійної підготовки серед ключових компетенцій майбутніх фахівців (соціальна, полікультурна, інформаційна, самоосвітня, комунікативна) значну роль відводять саме інтерактивним умінням, від яких залежить не лише вміння спілкуватися рідною та іноземними мовами, а ще й уміння взаємодіяти з людьми (морально-психологічна взаємодія), розв'язувати професійні завдання, виконувати різні соціальні ролі

Останнім часом з'явилися праці, присвячені розвитку інтерактивних умінь у процесі колективної роботи на заняттях з англійської мови у середній школі (О.І.Пометун, Л.В.Пироженко, О.А.Ляковська). Проте досі є недослідженою тема формування досвіду морально-естетичних відносин у студентів у процесі колективної роботи під час вивчення англійської мови. Метою нашої статті є розгляд специфіки форм колективної роботи, які сприяють розвиткові естетичного досвіду студентів.

Перевагами використання колективної роботи у навчанні іноземної мови вважають створення емоційно сприятливого для співпраці студентів мікроклімату, обміну досвідом професійно-ділових та навчальних стосунків [8: 36], зокрема, естетизацію цих відносин. Зазначимо, що ефективність запровадження колективної роботи залежить від уміння педагога створити й стимулювати мотивацію студентів. Комунікація як інтерактивна діяльність базується на власній природній та морально-естетичній мотивації мовця (тобто особистої духовної потреби про щось сповістити або дізнатися – здійснити обмін досвідом). У процесі навчання англійської мови у колективі важливою є не тільки зовнішня (штучно створена) мотивація, коли студент одержує комунікативне завдання від педагога, або з навчального посібника, але й внутрішня мотивація, коли студент одержує задоволення від пізнавально-емоційної цінності виконуваного завдання або від адекватного його індивідуальним навчальним умінням та естетичним потребам способу виконання цього завдання. Якщо говорити про навчальний процес як один із засобів формування досвіду морально-естетичних відносин, то навчальна діяльність передбачає розвиток активно-

творчої діяльності особистості в естетичному перетворенні оточення. Передача досвіду та навичок навчально-пізнавальної роботи становить механізм естетичного виховання. Однією зі сфер, а також засобом формування естетичного досвіду є праця, оскільки будь-який вид діяльності (зокрема – навчальної) спрямований на розвиток творчих здібностей студентів.

Питання естетичного компонента при вивченні іноземної мови розроблялося ще в 80-х роках ХХ ст. Так, наприклад, Г. Рогова, І. Верещагіна вважали, що навчання іноземної мови дозволяє здійснювати естетичне виховання шляхом аудіовізуальних матеріалів, вивчення віршів та пісень, тобто розробки ритмічного потенціалу англійської мови [10: 28-30]. Важливою умовою для виховання естетичного смаку засобами іноземних мов є роз'яснення тим, хто навчається, можливостей реалізації набутих знань і вмінь у навчанні та повсякденній діяльності. Однією з найпоширеніших форм колективної роботи є семінарські заняття. На сучасному етапі набули поширення такі форми студентської взаємодії, як “круглий стіл”, симпозіум, дебати. Одним із пріоритетів інноваційного навчання є колективна форма навчання. Акцент зміщений на творчу імпровізацію педагога, на його взаємодію зі студентами [9: 64]. Довіра, повага, спілкування, стимуляція почуття гідності, здатності відповідати за себе є головним фактором цієї форми роботи. Студент розвиває свою морально-естетичну індивідуальність у спільному вирішенні творчих завдань, коли залучається його естетичний досвід і отримані знання.

Дуже важливим засобом формування естетичного досвіду є спільна робота студентів у великих і малих групах. Роль викладача змінюється з традиційної на посередницьку. Головним стає колективне знання групи, допомога у з'ясуванні окремих питань. Розмір такої групи залежить від кількості студентів в академічній групі, доступності джерел і змісту завдання. Як правило, це 5-7 студентів. Різноманітні форми навчального спілкування на семінарському занятті можуть бути поділені на кілька груп: а) індивідуально-колективне спілкування; б) спілкування в парах; в) спілкування в малих групах. Індивідуально-колективна робота передбачає, з одного боку, що від кожного студента очікують почути його особисту точку зору, а з другого боку, слухачем виступає вся аудиторія і всі присутні висловлюються по черзі.

В останні роки використання колективної роботи як засобу організації діалогічного мовлення, читання у ролях, виконання різних вправ із зоровою опорою в одного з учасників, взаємоперевірку раніше вивчених слів та виразів у навчанні іноземної мови можна спостерігати досить часто [6: 23].

Протягом попередніх кількох десятиріч колективні форми організації навчання майже не використовувалися у практиці навчально-пізнавальної діяльності вищої школи. У всіх без винятку педагогічних системах домінував репродуктивний, інформативний тип навчання, колективну роботу використовували як форму контролю за результатами навчальної діяльності та для констатації рівня знань, умінь та навичок. Таке розуміння колективної роботи не сприяло формуванню пізнавальної активності та самостійності студентів, розвитку їх комунікативних навичок.

Спільну діяльність студентів у навчальному процесі досліджували такі відомі психологи і педагоги, як Б.Ананьєв, Н.Богомолова, О.Леонтьєв, О.Пометун, О.Ярошенко. Окремі аспекти доцільності використання групових та колективних форм навчання при вивченні іноземних мов висвітлюються в працях Г.Китайгородської, В.Редька та ін. Проте ґрунтовно проблема використання колективних форм організації навчальної діяльності студентів для розвитку мовленнєвих навичок на заняттях з іноземної мови не досліджувалась.

Основною метою навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі є оволодіння студентами мовленнєвою компетенцією. Для досягнення цієї мети використовують як індивідуальні, так і колективні форми роботи, що передбачають почергове висловлювання студентів. Проте варто пам'ятати, що поряд із суто навчальним аспектом, викладач повинен орієнтуватися і на виховну роль іноземної мови як засобу формування естетичних відносин у межах студентського колективу.

Головний пріоритет цієї форми організації навчальної діяльності – активізація потенційних можливостей особистості учня в умовах взаємодії, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах, при творчому впливі особистості викладача; створення в аудиторії сприятливого психологічного клімату на основі довірливих стосунків між викладачами та студентами [5: 203].

В.К. Дяченко називає вісім основних ознак колективної роботи:

- 1) наявність у всіх учасників спільної мети;
- 2) розподіл праці, функцій та обов'язків;
- 3) співробітництво та товариська допомога;
- 4) взаємоконтроль та облік,
- 5) суспільно корисний характер діяльності кожного учасника;
- 6) обсяг роботи, яку виконує колектив, у цілому більший від обсягу роботи, що її виконує кожний член окремо;
- 7) турбота всіх про кожного і кожного про всіх;
- 8) рівність об'єктивних умов для кожного [3: 29].

Основними умовами організації групової навчальної роботи є відведення не менше 60-90% навчального часу, незалежно від кількості студентів у групі, реальному мовленнєвому спілкуванню, протягом якого передається і сприймається певна екстралінгвістична інформація через знакову систему іноземної мови. На пояснення викладачем нового матеріалу йде не більше 10% часу уроку [1: 35].

На основі наведених даних можна зробити висновок, що в умовах колективної роботи час на активне мовленнєве спілкування збільшується до 40–45 хвилин, тобто у 7–8 разів порівняно з 10 хвилинами за традиційної індивідуально-фронтальної форми навчання. Це дає змогу збільшити обсяг іншомовного матеріалу на занятті вдвічі-тричі. Елементи колективної навчальної діяльності використовуються також і в так званій адаптивній системі, розробленій з метою оптимізації навчання англійської мови у ВНЗ різного профілю [2: 35].

Стверджують, що така система сприяє усуненню моральних недоліків навчання у групі з переважанням індивідуально-фронтальних форм організації та дозволяє доповнити його новими організаційними формами.

Таким чином, при колективній формі організації навчальної діяльності студентів можуть результативно вирішуватись всі типи як дидактичних, так і морально-естетичних завдань: вивчення нового матеріалу, закріплення, повторення, застосування знань на практиці; обмін культурним досвідом, естетичними здобутками кожної особистості. Можливим є спільне розв'язання як репродуктивних, так і творчих завдань.

Проте слід пам'ятати, що колективна робота може дати позитивні результати як у виховному, так і в навчальному плані лише за умови гармонійного поєднання з іншими формами навчальної роботи та за безпосередньої підтримки викладача. Останній при цьому виступає особою, яка має значний морально-естетичний, культурний досвід і здатна здійснювати обмін цим досвідом зі студентами на засадах рівності, толерантності та високого професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / Критические основы – М.: Просвещение, 1982.
2. Винославська О.В. Розвиток практичної компоненти комунікативної компетентності студентів технічного університету / О.В. Винославська, Н.Г. Андрійченко // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2004. – №12. – С. 65–69.
3. Дяченко В.К. Методические рекомендации по организации коллективных и групповых учебных занятий в общеобразовательной школе. – Гомель, 1983.
4. Куклина С.С. Система организационных форм коллективной учебной деятельности в группе для овладения учащимися иноязычным общением. – Киров: Изд-во ВятГГУ, 2007.
5. Левченко О.М. Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №6 (37). – С. 89–93.

6. Ляковська О.А. Кооперативно-інтерактивні технології навчання іноземних мов / О.А. Ляковська // Інозем. мови. – 2005, № 1. – С.21–24.
7. Носенко Е.Л. До проблеми зміни освітньої парадигми // Педагогічний процес: теорія і практика. – К., 2002. – Вип.2. – С.77-80.
8. Парыгин В.П. Социально-психологический климат в коллективе. – Л.: Наука, 1981.
9. Пассов Е.И. Учитель иностранного языка. Мастерство и личность. – М.: Просвещение, 1993.
10. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
11. Холковська І. Л. Проблеми професійного становлення майбутніх фахівців. – Вінниця, 1999.

Лазарева В.В.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ ОПЫТА МОРАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ПРОЦЕССЕ КОЛЛЕКТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассматриваются формы коллективной деятельности на занятиях по английскому языку как средство формирования опыта морально-эстетических отношений студентов, необходимое для их самореализации в будущей профессиональной и индивидуально- культурной среде.

Ключевые слова: коллективная деятельность, опыт морально-эстетических отношений, сотрудничество, самореализация.

Lazaryeva V.V.

THE FORMATION PECULIARITIES OF STUDENTS' MORAL AND AESTHETIC RELATIONSHIP EXPERIENCE IN THE THE PROCESS OF COLLECTIVE WORK

The article touches upon the forms of collective activity at the English studies as means of forming the experience of moral-aesthetic relations between students which are necessary for their self-realization in the future professional and individual- cultural surroundings.

Key words: collective work, moral and aesthetic relationship experience, cooperation, self-actualization.

УДК 378.14:792

Лимаренко Л.І.

СИНТЕЗ ТА ВЗАЄМОДІЯ ВИДІВ МИСТЕЦТВА У ВИСТАВАХ СТУДЕНТСЬКОГО ТЕАТРУ

Стаття присвячена дослідженню питання синтезу та взаємодії видів мистецтва у виставах студентського театру вищих навчальних закладів. Суттєвого значення визначена проблема набуває у вузівській системі професійної підготовки фахівців педагогічного профілю. Підкреслюється, що у студентських виставах окремі види мистецтва, вступаючи у взаємодію, створюють єдину цілісність і пристосовуються як один до одного, так і до синтетичного цілого.

Ключові слова: синтез, мистецький синтез, взаємодія видів мистецтва, художня цілісність вистави, студентський театр.

Постановка проблеми. Педагогіка як наука про навчання та виховання підростаючого покоління, протягом століть використовувала одну з найпоширеніших форм творчості – театр – особливий синкретичний вид мистецтва, синтез багатьох мистецтв, які вступають у взаємодію один із одним.

Значний інтерес до мистецького синтезу викликають праці науковців мистецької педагогіки. Неможливо оцінити специфіку окремих видів мистецтва без ґрунтовного вивчення взаємодії та взаємовпливу мистецтв. Така потреба викликана новим рівнем інтегративних процесів у мистецтві, пошуками результативних форм, прийомів використання художньої творчості у системі професійної підготовки майбутніх фахівців.